

# Příliš velká snaha, aby se děti měly dobře, bývá škodlivá

PAVLA KOUCKÁ

**Rodiče se snaží zajistit svým dětem ideální podmínky pro jejich růst a vývoj. S těmi nejlepšími úmysly chovají potomky jako v bavlnce, umetají jim cestičky. Ve výsledku jim však mnohdy škodí. A co škola? Jakou roli v tom hraje?**

Dnešní rodiče se cítí být zodpovědnými za to, aby se jejich děti co nejlépe rozvíjely a aby jim nic neublížilo. Snaží se jim být vždy ku pomoci a podporovat je ve vývoji. Hledají tu nejlepší školku a posléze ideální školu. Takovou, kde budou chápaví, trpěliví a vlídní, a zároveň děti dost naučí. Tlak rodičů se přenáší na školy, jež tlačí na učitele. K vlídnosti se tlačí těžko, k výkonům to však nějak funguje, a čím je dítě starší, tím víc se zdůrazňuje právě ten výkon.

Ani ta nejlepší škola však nerozvíjí hudební, výtvarné či motorické schopnosti dítěte natolik, jak by to bylo možné. A tak se to rodiče snaží dohnat ve volnočasových aktivitách: hledají kroužky a sportovní oddíly, pátrají po nejschopnějších trenérech. Sami si k funkci osobního asistenta, uklízečky a kuchařky přidávají roli řidiče, skalního fanouška a hlavního sponzora. Za mnou posléze přicházejí unavené, uštvané a nešťastné mámy, občas i tátové. A co děti? Jak se mají přepečované děti?

## Spokojení rodiče, spokojené děti

„Tolik se snažím, a přesto je to u nás samý křik a pláč, pořád je někdo naštvaný, někomu něco vadí,“ stěžovala si máma dvou školáků Táňa. Děti vodila po kroužcích, vařila, co komu chutná, a snažila se (nejen v kuchyni) nezanedbávat manželka. „Já už nevím, co mám dělat víc... Tolik bych chtěla, aby byli všichni šťastní!“ rozplakala se. „A co děláte pro sebe? Pro svou radost?“ ptám se já. Táňa se zarazí a po delší odmlce konstatuje: „Asi nic, už roky.“

Matek, jako je Táňa, jsem poznala řadu. Myslí na dobro všech okolo, a na sebe přitom zapominají. Navíc to dobro bývá často dost výkonově pojaté.

Aby děti mohly být spokojené, potřebují si hrát – a nemyslím tím na mobilu. Potřebují mít čas pro sebe a také spokojené rodiče. Uštvaný, nešťastný, povinnostmi přetížený rodič těžko vychová šťastné dítě. Navíc takový rodič nefunguje jako lákavý vzor: Proč by dítě mělo toužit vyrůst a dospět – chce se snad stát stejně přetíženým a povinnostmi svázaným, jako jsou máma s tátou?

## Či je to zodpovědnost

Desetiletá Klára je na mámu naštvaná. Ráno jí totiž nedala do tašky dres a ona pak proseděla celou gymnastiku na lavičce.

Když máma každý den otevře notýsek či Bakaláře, poví dítěti, co má za úkol, vyzve jej, aby si ho šlo napsat, několikrát mu to připomene a pak u něj po celou dobu trpělivě sedí a pomáhá mu, je jistě „hodná maminka“. Pro nezralé dítě to může být velkou a třeba i nutnou pomocí. Potíž je, že v tom řada matek pokračuje i v době, kdy by na to dítě už mělo samo a „hodná maminka“ mu v přebírání zodpovědnosti brání. Kdyby máma předala zodpovědnost za dres Kláře, mohla se Klára z nemilé události poučit. Celou dobu, co seděla na lavičce, si mohla umiňovat, že se jí to už nesmí stát. Mohla přemýšlet, jak by to šlo zaonačit. Když je však nastavení takové, že na tyhle věci myslí máma, Klára se nezlobí na sebe, ale na ni. Mámě vynadá a sama se nepoučí. Děti přepečovávajících rodičů za sebe nepřebírají zodpovědnost.

## Těžko na cvičišti, lehkou na bojišti

Libor s Monikou přišli na párové poradenství pár měsíců poté, co se sestěhovali. Ukázalo se totiž, že Monika neumí uklízet, neumí vařit, nedokáže pečovat o oblečení a udržet ve věcech pořádek. Libor to umí, nicméně si v péči o domácnost nelibuje a je zděšen z toho, že by mu tyto povinnosti měly zůstat. Monika se snaží, ale hrozně jí to vyčerpává a výsledky jsou malé až tristní. „Mě spousta věcí vůbec nenapadne,“ konstatuje s povzdechem poté, co společně vylíčili po bytě se různě válející oblečení, obaly od sušenek a špinavé hrníčky, zničené nádobí, které se nemělo dát do myčky či do trouby, omylem obarvené oblečení a další drobné domácí katastrofy.

Vychází najevo, že zatímco Libora rodiče odmala vedli k tomu, aby si uklízel, pečoval o své oblečení a pomáhal s domácími pracemi, Monika měla hodnou maminku, která vše zastala sama. Moničino špinavé oblečení pohozené kdekoli po bytě mizelo a objevovalo se vyprané, vyžehlené a srovnané ve skříni. Máma, která nechodila do práce a kterou jí spolužačky záviděly, jí ráno připravila do školy svačinu, ať už byla Monika na základní, střední či vysoké škole. Dnes se Monika

## ZAMYŠLENÍ NAD

na svou mámu pro její přehnanou péči zlobí a jistou zášť ke tchyni přiznává i Libor.

Rodičům, kteří mě vyhledají, často připomínám staré pořekadlo: „Těžko na cvičišti, lehký na bojišti.“ Dětem je k užítku, když je vedeme k péči o své záležitosti i o domácnost. Mít se v každou chvíli co nejlépe nebývá pro život to nejlepší.

Rodiče jsou často nešťastní z toho, že se jim nedaří zajistit dětem ty nejlepší podmínky například ke studiu. I tady však to, po čem děti touží, nemusí být tím ideálním pro život. Pro školáka a mladého studenta je například vhodné, má-li ke studiu klid ve vlastním pokoji. Jenže když pak mladý student přejde na vysokou a bude bydlet na koleji, více než předchozí klid možná ocení zkušenosti z pokojíčku plného sourozenců.

### Rozvoj osobnosti

Rodiče, kteří se své děti snaží „všestranně a co nejvíce rozvíjet“, bývají někdy překvapeni, když jim sdělím, že z mého pohledu je rozvoj jejich dítěte velmi omezený. Z psychologického hlediska jde totiž stále jen o výkony, ať už školní, sportovní či třeba hudební. Ale co osobnost dítěte? Jeho vlastnosti, vztahy, hodnoty? Naučilo se zvládat frustrace? Vnímá své emoce a rozumí jim? Dokáže navazovat a udržovat vztahy? Dokáže si vytyčit cíl a jít si za ním? A také naopak: zvládá své cíle pružně měnit – být flexibilní? Umí spolupracovat i být samostatné? Soustředí se dobře? Dokáže pracovat, relaxovat a udržovat rozumnou rovnováhu mezi obojím? To jsou schopnosti a dovednosti, které je potřebné v dětství dobře nastavit. Zeměpis, pravopis, anglická slovíčka, hra na kytaru či práci s elektronickými médii se oproti tomu lze dobře naučit i později.

Dětem by mělo zbývat dost času na to, aby si mohly docela obyčejně hrát, kamarádit se, jen tak se poflakovat, zkoumat své okolí. Aby se mohly občas zasnít, pozorovat své rodiče i sebe samé, utvářet si názory, přemýšlet a věnovat se tomu, co je baví.

### Škola může pomoci

Rodiče, jejich způsob výchovy a rodinná kultura jsou pro malé děti zásadním rámcem, podle něhož vnímají svět. Postupně se však přidává autorita paní učitelky, kultura školy a vrstevníci. Pro děti rodiči přepečované může být velmi cenné, když je pedagog vede k zodpovědnosti za jejich záležitosti. K tomu, že si mají pokud možno samy dbát o školní pomůcky a vypracovávat domácí úkoly. Je velký rozdíl, zda učitel napíše zadání domácího úkolu na tabuli a žáky motivuje, aby si ho poznamenali do úkolníčků, anebo zda zadá úkol elektronicky do Bakalářů či dokonce posílá zadání e-mailem rodičům.

Vím, že to není jednoduché. Na jednom semináři, který jsem vedla, si stěžovala přítomná paní učitelka na to, že se zapisováním do úkolníčků tvrdě narazila. Rodiče žáků si stěžovali, že nemohou zaručit vypracování úkolu, když ho neznají. „Říkala jsem jim, ať se tím netrápí. Když dítě nemá úkol, řeším to s ním. Ale oni to nebyli schopni přijmout (má předchůdkyně to dělala jinak). Naráželi jsme na to téma opakovaně, až si nakonec vymohli konání mimořádných třídních schůzek, kde na mě byli vyloženi agresivně.“ Nakonec tato učitelka kapitulovala: úkoly svým třídačkám sice napíše na tabuli, ale následně je zadá i elektronicky.

Jindy je to však zase pedagog, kdo rodičům brání, aby zodpovědnost za úkoly přenesli na dítě. Na stejném semináři se svěřila se svou zkušeností i matka třídačky: „Já jsem se snažila nechávat úkoly na zodpovědnosti dcery, ale je jasné, že vše nebylo tak dokonalé, jako když jsem na to dbala já. Paní učitelka to však neřešila s dcerou, zavolala si mě rovnou na kobereček a hodinu mi vykládala, jak jsem nezodpovědná matka, že přece musím dbát na to, aby dítě mělo vše připravené. Dokonce mě obvinila, že má nečinnost hraničí se zanedbáváním.“

Děti jsou dnes často opečované přehnaně. Taková péče jim nesvědčí. Nerozvíjejí komplexně svou osobnost, nepřebírají zodpovědnost. Škola má možnost působit na rodiče v rámci třídních schůzek či různých vzdělávacích akcí. Pokud se podaří v tomto směru zapůsobit, může to být přínosné jak pro děti, které to do života posílí, tak pro rodiče, jimž se uleví.

Škola svým přístupem, kulturou, zvyky i skrze osobnosti pedagogů rozvíjí též osobnost žáků. Děje se tak při hodinách, o přestávkách a ve zvýšené míře v rámci různých výletů, exkurzí, škol v přírodě a všelikých zážitkových a sebezpůsobovacích aktivit.

Řada učitelů pak velmi pěkně vkládá osobnostní rozvoj i do výuky – a vůbec to nemusí takto nazývat a ani si to uvědomovat. Jeden klient například vzpomínal na svou češtinářku na gymnáziu. „Myslím, že to nejzásadnější bylo, že se o nás upřímně zajímala, že nás měla ráda. Ale i to, jak nás motivovala přemýšlet o různých literárních dílech, jak nás podněcovala, abychom si v nich našli něco pro sebe... Nešlo jí o to, kolik se nabiflujeme, ale o naše poznání a sebezpoznání. A je to až zvláštní a vlastně úsměvné, ale spoustu věcí o sobě jsem si uvědomil při psaní slohů.“



**Mgr. et Mgr. Pavla Koucká,** psychologka, autorka knih *Zdravý rozum ve výchově* (2014), *Uvolněné rodičovství* (2017) a *Odolné dítě* (2021)